

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА КРИЗА КРАЇН ЄВРОСОЮЗУ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА УДОСКОНАЛЕННЯ ЦІЄЇ НЕДОВЕРШЕНОЇ БУДІВЛІ

Все людство страждає від жахливої глибокомасштабної фінансово-економічної кризи, яка є першою в історії людства.

Науково-технічний прогрес, розвиток інформаційних технологій, стрімке зростання швидкості пересування людей, товарів, послуг, інформації, фінансових капіталів — це все те, що максимально сприяло глобалізації світової економіки. У поєднанні з істотними змінами у функціонуванні валютно-фінансових відносин глобалізація світової економіки не могла не призвести до надзвичайно потужних зсувів усієї міжнародної економічної системи.

У цих умовах дедалі чіткіше вимальовується невідповідність існуючої міжнародної валютної системи вимогам часу і потреба її докорінної зміни. В умовах глобалізованої економіки існує гостра потреба у формуванні принципово іншої міжнародної валютної системи, яка не буде прив'язана до грошової одиниці однієї країни чи групи країн. На Всесвітньому економічному форумі в Давосі світова еліта назвала справжню причину проблем сучасності. У всьому винен... капіталізм.

Боргова криза в країнах валютного альянсу залишається головною загрозою для світової стабільності. На старому континенті досі немає спільної позиції щодо подолання труднощів. Тому всі їхні дії зводяться до дискусій про розмір стабілізаційного фонду та необхідності посилення бюджетної політики в Єврозоні, яка є найслабшою ланкою капіталістичної системи. Уперше на такому високому рівні було всерйоз озвучено, що корінь зла в самій системі господарювання.

Це проявляється в паразитичному споживанні, марнотратстві, несправедливому розподілі матеріальних благ, при створенні перешкод для розвитку продуктивних сил, підпорядкуванні всіх цілей і завдань суспільного розвитку лише збагаченню товстосумів, тобто отриманню прибутку. Тоді як одна частина населення не може задовольнити своїх елементарних потреб, інша транжириє народногосподарські ресурси, паразитує.

Дивно, але на святе зазіхнули не якісь ліві, а самі мільярдери, які завдяки існуючій капіталістичній системі і заробили свої статки. Серед них — і один з найбагатших людей планети Джордж Сорос, який вже пропонував владі підвищити податки для заможних людей, і український магнат Віктор Пінчук. Останній закликав бізнесменів поставити перед собою подвійне завдання: забезпечувати і максимальні доходи, і «справедливий розподіл багатств».

Деякі експерти вважають, що зростаючий дисбаланс у розподілі матеріальних ресурсів цілком здатний повернути назад розвиток світової економіки і, відповідно, їх власного бізнесу.

Багаті, які мають великі можливості, постійно штовхають вартість життя вгору. Бідний прошарок населення, що не бажає віддавати хоча б мінімальний рі-

вень добробуту, вимагає від роботодавця відповідного зростання зарплат. Якщо компанія втягується в подібні перегони, то пускає свої гроші на проїдання і стає залежною від банків. Не лише політики, а й науковці не могли запропонувати альтернативи. То й яка вона може бути? Комунізм? Ленінсько-сталінський варіант побудови щасливого суспільства за допомогою терору і репресій настільки дискредитував ідею створення суспільства рівності і братерства, що прогнилий капіталізм видається справжнім раєм.

Капіталізм звичайно має безліч недоліків, але це краще з того, що є на сьогоднішній день.

Багато хто зійшовся на думці, що для виходу з безвихідної ситуації необхідно терміново оновити існуючу економічну модель. У західній моделі вільного ринку залишилося три-чотири роки для того, щоб змінитися. Якщо не змінимося, то скоро програємо... За зразок для наслідування може бути Китай, який демонструє величезний потенціал навіть у нинішній складний час. Величезних економічних успіхів Китай досяг не завдяки запровадженню ринкової саморегуляції, а суворого державного регулювання. Для китайців головне — прагматичність. Підприємства та сервісні організації в азіатській країні створюють реально популярні всюди у світі товари та послуги і виставляють за них найвищі ціни. Зараз азіати, і не тільки Китай, але й Індія та інші, почали освоювати Африку, масово створюючи там підприємства та облаштовуючи соціальні структури.

Численні саміти країн Євросоюзу, присвячені врятуванню ЄС і світу, перетворились у рутинну говорильню і нескінченний ряд намірів здійснювати якісь дії, яких у підсумку ніхто здійснювати не спішить. Арсенал засобів боротьби з кризою в ЄС як і в усьому світі невеликий і складається з двох позицій: по-перше, друкування нових грошей і намагання з їх допомогою здолати економічні труднощі, що нагадує спробу гасити пожежу бочками бензину, що привело до розкручування інфляційної спіралі, по-друге, заходів суворої економії і скорочення соціальних виплат, що провокує шалений опір широких верств населення.

Найвидатніші вчені (наприклад, Ж. Атталі та Дж. Стігліц), а також світові лідери «вісімки» і «великої двадцятки» на своїх самітах засудили цей згубний курс розвитку, сформульований у Вашингтонському консенсусі. Не може бути ладу у світовій фінансовій системі, паралізувати яку можуть навіть такі малі країни, як Кіпр та Греція, своїми величезними боргами, залізши до спільного гаманця.

Нобелівський лауреат Дж. Стігліц, який нині очолює створену рішенням 63-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН цільову групу високого рівня для аналізу нинішньої фінансової кризи, вбачає джерела глобальної кризи в захопленні дерегулюванням, яке підіграло ринковий фундаменталізм і Уолл Стріт.

Інформаційні повідомлення з усіх кутків планети свідчать про те, що ми живемо в час великих змін світової системи. Навіть колишній Папа Римський Бенедикт XVI вважає, що глобальна фінансова система потребує реформування.

Про гостру потребу докорінної зміни світового господарства, його глибокого реформування говорять підсумки роботи від 25 до 29 січня 2012 р. 42-го Всесвітнього економічного форуму в Давосі, газлом якого було «велика трансформація — формування нових моделей». Якщо перекласти на «нормальну» мову, завданням цього горічного форуму була спроба зменшити дедалі більшу прірву між світовими лідерами та різними суспільними групами. Головними темами порядку денного були європейська фінансова боргова криза, соціальний неспокій у різних регіонах світу. Учасники форуму наголошували, що наявні системи управління та ведення бізнесу потребують радикального їх реформування. Капіталізм у нинішній формі не задовольняє людство. З фінансової кризи 2009 р. не було зроблено належних висновків. Є негайна потреба глобальної трансформації. Відчайдушно шукаються в усьому світі постаті, які здатні запропонувати такі вирішення.

Криза невинно старіючого партнера «Старого світу», який спочатку віддав Сполученим Штатам роль світового генератора ідей і технологій, згодом дозволив завалити свої ринки китайським ширвжитком, сісти на російську газову голку, допустив приватизувати світову грошову систему, зробити долар світовою резервною валютою, а США — світовим емісійним центром.

В постійному падінні перебуває євро, а саме існування європейського співтовариства перебуває під загрозою. Безкочечні зустрічі лідерів Єврозони, особливо лідерів Франції і Німеччини з приводу вироблення нових правил бюджетної дисципліни, суперечливого податку на фінансові транзакції, необхідності внесення змін до угоди про функціонування ЄС, протягом тривалого часу залишаються безрезультатними.

Німеччина наполягає на запровадженні податку на фінансові операції на всій території ЄС. Британський уряд виступає рішуче проти запровадження податку на фінансові операції, оскільки Лондон є основним фінансовим центром Європи, світовим спекулянтним де здійснюється 80–90 % таких фінансових транзакцій. Лондонський Сіті за задумом Ангели Меркель повинен стати фінансовим донором Єврозони, хоч сама Велика Британія до неї не входить. Саме Британський прем'єр не підтримав рішення лідерів ЄС, спрямовані на захист євро на дводенному саміті Європейського Союзу, що завершився безрезультатно в Брюсселі 9 грудня 2011 р. Саме демарш Лондона в особі прем'єр-міністра Великої Британії Девіда Кемерона заблокував спільну пропозицію Франції та Німеччини про внесення поправок до установчих документів ЄС, оскільки вони «не відповідають» національним інтересам його країни. Бояться повторення теперішньої боргової кризи. Де з Англією можна створити Євроуряд? Серед запропонованих європейськими країнами заходів передбачається ще більша інтеграція фінансових систем та суворіша бюджетна дисципліна, зміцнення єдиної європейської валюти — євро, якій загрожує крах. Треба регулювати грошовий обіг і грошові відносини в усіх країнах тому, що їх не-

впорядкованість в одних країнах призводить до втрат в інших країнах. Грошовий обіг — це з'єднані судини, через які грошові потоки з одних країн перекидаються в інші країни. Також пропонується переглянути засади формування ЄС. Необхідно створити в Європі бюджетний союз, суворо регулювати основні принципи політики європейських країн, що входить в Єврозону.

Уже на перших самітах Великої двадцятки прозвучали гіркі слова про крах світового економічного порядку і про непридатність в сучасних умовах Вашингтонського консенсусу, який базується, як відомо, на ідеях неолібералізму. Було визнано, що негативні ризики глобалізації можна усунути лише шляхом посилення регулювання економіки з боку усього міжнародного співтовариства в інтересах усіх її учасників і безперервного розвитку світової економіки.

Коли у квітні 2009 р. британський прем'єр і господар чергової зустрічі «двадцятки» заявив про кінець Вашингтонського консенсусу, це було не більше, ніж dokonаний факт.

Найбільшу активність у реформуванні світової економіки виявляє Франція, яка з 12 листопада 2010 р. заступала на посаді голови фінансової «двадцятки», залишаючись керівником «вісімки». Франція досить критично оцінює сучасну ситуацію у світі. Головні її висновки:

1. Необхідно «створювати капіталізм з основ».
2. Треба переглянути діючу модель економічної системи і поступово перейти до регульованого капіталізму. Світу потрібна ринкова соціальна модель.
3. Без втручання держави все розвалилось би.
4. Панує думка, що ринок правий завжди. Це породило світ, де все віддавалось фінансовому капіталу і майже нічого трудящим...
5. Породило капіталізм, у якому було нормально грати з чужим капіталом, заробляючи гроші без особливих зусиль.
6. Уявлення про капіталізм як усемогутню і нічим не регульовану систему було безглуздом.

Головна причина кризи — утворення грошових бульбашок і розбухання грошової маси, втрата контролю над емісією грошей. Коли США в 1971 році відмовилися від обміну доларів на золото, вони отримали можливість перетворити долар на світову резервну валюту і наводити пустими грішми усі світові канали обігу і цим самим спровокувати фінансовий хаос і балаган, а за допомогою цього грабувати увесь світ і збагачуватись.

У ХХ столітті, особливо після Другої світової війни, почав виникати і в усе більшій мірі поглиблюватися розрив між грошовою формою і її матеріальним відповідником, тобто товарною масою. Грошова форма стала швидко розбухати і утворювати грошові бульбашки. Запущені в обіг ці величезні лавини пустих грошей почали руйнувати підвалини нормальних процесів, які відбуваються у виробництві, й особливо у сфері обігу, в цій грошовій кухні.

В умовах стихійного розбухання грошової форми і виникнення диспропорції між вартісною і речовою сторонами відтворення в критичне становище потрапляють не лише окремі фірми-транжири, а й цілі країни, такі як Італія й Іспанія, що входять до п'ятірки найбільш крупних економік у зоні ЄС.

Немало лиха зазнають люди не лише від долара, а й від його молодшого брата — євро. Європейська грошова система побудована на тих же порочних засадах, що й американська.

У результаті недосконалої організації грошової системи в XX столітті виникла економіка казино, віртуальна економіка, коли можна не сіяти і не орати і заробити великі гроші. Ці порочні процеси не просто повинні бути взяті під суворий контроль, приборкані, а повністю зжиті.

Треба критично оцінити місце і роль «bubbleconomy» у витісненні реального виробництва і створенні економіки казино, що дозволяє робити шалені гроші поза сферою виробництва, не докладаючи до цього багато зусиль. На передній план став висуватися не виробничий, продуктивний капітал, а фіктивний, фінансовий.

Частка фінансового сектора у світовій економіці до Другої Світової війни становила не більше 10 %. До 1970 року вона підвищилася до 20 %, а сьогодні фінансовий сектор перерозподіляє на свою користь до 70 % створюваного в економіці прибутку.

Створення нової фінансової архітектури після Другої Світової війни вилилося в формування нової фінансової системи.

Різко змінилося відношення щоденної торгівлі іноземною валютою до щоденної світової торгівлі після скасування обміну доларів США на золото в 1971 році. У 1973 році ця пропорція становила 2:1, у 1980 році — 10:1, у 1992 році — 50:1, у 1995 році — 70:1, що свідчить про неухильне зростання спекулятивних угод у фінансовому світі. Прибутки інвесторів десяти провідних хедж-фондів світу за всю історію їх існування становили близько \$ 154 млрд. Це становить приблизно третину всіх семи тисяч хедж-фондів світу. Лише в 2009 році хаджеві фонди заробили \$ 25,3 млрд. Дохідність цих фінансових компаній, що нерідко займаються спекуляціями, перевищує дохідність найбільших виробничих компаній світу.

Важливим фактором нестабільності є секютеризація активів, які приводять до значного розбухання банківської системи. Фінансову катастрофу 2007–2009 рр. називають першою кризою секютеризації. Масова секютеризація активів, заклавши основи альтернативної банківської системи, стала одним з факторів турбулентності й колапсу глобального ринку. Вона викликала швидке поширення фінансових метастазів неплатежоздатності по його сегментах, частина яких на тривалий час замерзла.

На місце класичної економіки прийшла ера фінансових технологій. Неустанно зростають обсяги ринкових деривативів, а також високо ризикованих операцій із смітниковими облігаціями, загострюються бюджетні проблеми.

Гроші стали створюватися всередині самої банківської системи, минаючи дворівневу схему рефінансування, що традиційно існувала між комерційними і центральними банками. Відсутність вимог до створення обов'язкових резервів під міжбанківські депозити привело до фактично необмеженого зростання кредитного мультиплікатора.

Центральні банки суверенних держав здійснюють контроль над грошовою масою, яка створюється за

допомогою традиційних методів рефінансування, але не контролюють обсягу і вартості фінансових активів. Зняття обмежень на випуск грошей дало змогу США та деяким іншим країнам від теперішнього порочного підходу отримувати чималі бариші, хоч від цього страждають мільйони людей у всьому світі. Утворення у величезних розмірах грошових бульбашок створило можливість для легкої наживи численним грошовим спекулянтам за рахунок зменшення доходів широких верств населення і пониження їх рівня життя.

При створенні європейської грошової системи використано негативний досвід функціонування долара з усіма його вадами. Вищеназвані та багато інших шляхів розбухання грошової форми є не другорядною причиною фінансового балагану і руйнівної економічної кризи. Невідкладно слід зжити, а точніше викорчувати з корінням усі механізми і процеси, на яких базується розбухання грошової форми й утворення грошових бульбашок, які паралізують нормальне здійснення процесів виробництва й обігу.

З життя цих віртуальних, паразитичних методів розбухання грошової форми з метою легкої наживи, що здійснюється в обхід створення матеріальних благ, є одним з непростих завдань стабілізації європейської грошової системи, а отже, і зміцнення Європейського Союзу.

При розробці заходів щодо подолання боргової кризи тепер турбуються лише про погашення боргів, що супроводжується вливанням у канали обігу додаткової грошової маси, і не приділяють уваги з'ясуванню причин утворення боргів і недопущенню їх виникнення в майбутньому.

Це нагадує спробу гасіння пожежі цебрами бензину. Якщо не викрити причин утворення боргової кризи і не розробити заходів щодо недопущення її виникнення в майбутньому, кризи не здолати.

Що слід покласти в основу реформування європейської грошової системи, навколо чого здійснювати цю розбудову, на яких засадах?

Цією основою є ефективна організація кредитної грошової системи, яка прийшла на місце золотогрошової, що володіла механізмами саморегуляції, які забезпечували внутрішню вартість золота. При золотогрошовій системі зайвої кількості грошей не утворювалося. Непотрібні для обслуговування обігу гроші вилучались і ставали скарбом. Кредитну грошову систему не просто треба визнати, а й запровадити всі її принципи й усунути всі перешкоди на шляху її функціонування.

Кредитна грошова система не володіє механізмами саморегуляції і потребує свідомого державного регулювання. Воно повинно бути достатнім, щоб, з одного боку, не допускати розбухання, гіпертрофування грошової форми, а з другого, не створювати перешкод для безперебійного функціонування грошової системи, тобто перетворення товарів у гроші, а грошей у товари. А щоб це забезпечити, треба дуже багато що зробити.

Оскільки йдеться про встановлення суворих обмежень на створення банками грошей, з усією гостротою постало питання запровадження суворого контролю за банками з метою недопущення здійснюваного ними розбухання грошової форми, її гіпертрофування.

Найпершою тут передумовою є забезпечення того, щоб створення грошей відбувалося у строгій відповідності з утворенням здорових (а не спекулятивних) комерційних боргових зобов'язань.

Так само, як держава повинна не лише контролювати, а й регулювати випуск грошових знаків, вона повинна те саме робити з кредитними грошми. Гіркий досвід ФРС із наводнення світових ринків пустими доларами — наочний доказ цієї тези. І цей суворий контроль треба забезпечити не зважаючи на протести тих деяких членів ЄС, які від цієї грошової спекуляції отримують чималі доходи. Так, прем'єр-міністр Великої Британії Девід Кемерон нещодавно повідомив, що будь-яка спроба лідерів ЄС створити ще глибшу політичну інтеграцію серед країн-членів об'єднання стане помилкою, до якої Велика Британія не хоче мати стосунку. Всім відомо, що «СІТУ» є синонімом британської фінансової олігархії. Наведення порядку у фінансовій сфері Євросоюзу матиме значення не лише для євро, а й для всієї світової валютної системи, розвиток якої здійснюватиметься в напрямку створення єдиної нової світової резервної валюти замість долара.

Тут слід відмежувати ті питання, які не пов'язані з забезпеченням ефективного функціонування кредитної грошової системи, а відносяться до сфери розподілу. Якщо країна має потрібні кошти для збільшення витрат на соціальні потреби, то вона може це робити.

Криза євро вимагає пришвидшення політичної інтеграції. Про це говорять два саміти: один 22 листопада 2012 року для схвалення рішення з бюджетного питання, а інший — грудневий для створення банківського союзу Євросони. Країни хочуть перевести банки Євросони під єдиний нагляд Європейського центрального банку.

Кредитна грошова система дуже слабо досліджена. Їй не присвячено фундаментальних праць. У цьому плані дещо зроблено в Україні, причому ще за часів панування тоталітарного режиму, при якому сама згадка про створення грошей на базі здорових комерційних зобов'язань була крамольною.

Ось деякі присвячені цій проблемі праці. Див. статтю О. Овсянникової «М. Швайка — автор кредитної теорії грошей», опубліковану в журналі «Економічний вісник Донбасу», 2008, №4 (14), С. 206–215; Швайка М. А. Экономические методы ускорения воспроизводственных процессов. Институт экономики АН УССР. К.: 1979, С. 27–49; Svayka Mykhaylo A. The Credit Monetary system: Its Essence and Peculiarities of Its Functioning. — Kyiv: Publishing of Kyiv International University, 2008; Shvayka Mykhaylo A. The issues of formation from the crisis stimulator into provoker of world financial crisis). — Kyiv: Publishing of Kyiv International University, 2009; Швайка М. А. Кредитна грошова система: її суть та особливості функціонування. — Видавництво Київського міжнародного університету. — К, 2008; Швайка М. А. Банківська система України: проблеми становлення і удосконалення. — Видавництво Київського міжнародного університету. — К, 2010.

Передумовою реформування фінансової системи повинна виступати широкомасштабна дефінансиалізація економічних процесів шляхом перескерування фінансових ресурсів з віртуального в реальний сектор економіки. Час ейфорії минув, коли всі країни ЄС роз-

глядали Євросоюз як такий, що всім дарує міцну валюту та інші блага, не вимагаючи нічого взамін.

Саме з цих міркувань через недовершення будівлі ЄС виникла гостра потреба в опрацюванні і затвердженні стратегії європейського Економічного і монетарного союзу (ЕМС) зони євро до кінця 2015 року. Мета такого об'єднання — створення ефективних наднаціональних механізмів контролю фінансової й економічної ситуації в Євросоні.

У цій реформаторській роботі доводиться зважувати на різні полярні думки і пропозиції від найрадикальніших про необхідність негайного утворення повноцінної федерації до консервативних поглядів нідерландських центристів, які не хочуть віддавати Європі свої кошти й суверенітет. Можливо, що тепер ще можна обійтися без реалізації запропонованої французьким міністром фінансів П'єром Московічі ідеї про федералізм, запропонувавши заманливу ідею загальноєвропейського фонду страхування від безробіття. Це справа кожної країни. Якщо їй дозволяють фінансові ресурси, вона може сміливо це робити.

Однак реалізація навіть найрадикальніших пропозитивних заходів не розв'яже проблеми створення ефективного європейської грошової системи. Найбільше чого можна досягнути — так це повторити варіант долара, або створити грошову систему, подібну на американську, яка доживає свій вік.

Пропоновані заходи не створять бар'єрів на шляху утворення грошової лавини пустих грошей, що сіють хаос і вносять дезорганізацію в економічні процеси. З існуючої ситуації є лише один вихід — розгорнути в усіх напрямках безперешкодне функціонування кредитної грошової системи й усе стане на своє місце.

Свідомому регулюванню кредитної грошової системи в сучасних умовах сприяє прогрес у розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Це стосується в першу чергу мікропроцесорів, комп'ютерів і супутників, які з одного боку дозволили стрімко підвищити продуктивність праці у сфері фінансових послуг, а з другого боку, надали можливість верховодам фінансового світу укладати фінансові угоди зі швидкістю світла 24 години на добу і наживати крупні бариші на ринку «плаваючих курсів».

Сучасна руйнівна глобальна фінансово-економічна криза, яка характеризується найбільшими руйнівними наслідками з часів Великої депресії 1929–1933 рр., ґрунтовно підриває міфи західної «Економікс» про ефективну саморегулюючу неоліберальну ринкову економіку як кінець історії.

У процесі докорінної зміни сучасної капіталістичної системи господарювання не слід забувати про потребу глибокого реформування його фінансової системи, передумовою якого повинна стати широкомасштабна дефінансиалізація економічних процесів шляхом перескерування ресурсів з фінансової сфери у виробничу. Місце економіки казино повинна зайняти економіка виробничої сфери.

Негаразди в Євросоні хвилюють не лише європейців, а й світову громадськість. Ключовою темою обговорення як на пленарних сесіях, так і в кулуарах на 43-ому Всесвітньому економічному форумі в Давосі 23–27 січня 2013 р. стала Євросона. Експертне голосування на

діловому сніданку «Сбербанка» 25 січня показало, що головним економічним ризиком 2013 року стане ескалація кризи в зоні ЄС.

Президент американського фонду Дейла Карнегі Джесіка Метью написала в американському журналі *Foreign Policy* есе про те, що в ЄС господарка у більш жалюгідному стані, ніж у США. Главам європейських держав бракує політичної волі для прийняття спільних рішень. Щоразу, коли ситуація на ринках погіршується, уряди ЄС вживають екстрених заходів, які стають дедалі дорожчими, а спрацьовують дедалі рідше.

Багато політиків вважають, що не можуть ліберальні цінності, на яких базується ЄС, вистояти в епоху державного капіталізму та економічного націоналізму. Захід втрачає позиції і виявляється нездатним оцінити кризову ситуацію і знайти з неї вихід.

Проблем у Євросоюзу і без України вистачає. Об'єднання серйозно хворе, а його будівля недовершена. ЄС зможе впоратися зі своїми внутрішніми кризами і кризами в оточуючому світі, лише якщо він збереже єдність.

Біжуча криза провела роздільну лінію всередині ЄС: між північчю і півднем, між «старою» і «новою» Європою, між охоронцями фінансової дисципліни і її порушниками.

У довготерміновому плані криза може і повинна згуртувати ЄС, тому що вижити поодиночки в глобалізованому світі немає можливості. Йдеться про виживання європейської ідеї, яка є серцевиною концепції європейської інтеграції. Криза цієї ідеї є всеохопною. Це криза, що охоплює виробничі, фінансові, трудові і соціальні відносини, управління і політику. Найголовніше, що це криза ідей і особистостей, що їх генерують. Йдеться про системну кризу інституту, що називається економічним і валютним союзом, унікального політичного проекту, здійснюваного в умовах недовершеності самої будівлі, половинчастості проекту, а в деяких випадках і помилковості економічних реформ.

Список використаних джерел

- Алехина Ю. Сколько зарабатывают Ленин и Дзержинский // Комсомольская правда. — 2011. — 24 мая. — С. 9.
- Большая экономическая энциклопедия. — М., 2007.
- Вопросы экономики. — №12. — 2008. — С. 113.
- Горобець О. Чи з'явиться портрет академіка Михайла Швайки на українських грошах? / Горобець О. // Постскриптам плюс: всеукраїнська щотижнева газета. — № 1 лютий, 2007.
- Дэвид С. Кидуэлл. Блэкуэлл. Финансовые институты, рынки и деньги / Дэвид С. Кидуэлл, Ричард Л. Петерсон, Дэвид У. Блэкуэлл. — Санкт-Петербург. Москва, Харьков, Минск. — 2000.
- Економіка України на шляху від депресії до зростання: джерела, важелі, інструменти. — Національний інститут стратегічних досліджень. — К., 2010 р.
- За Київським часом. — 2011. — квітень.
- Історія економіки та економічної думки: навчальний посібник. — Харків, 2011.
- Ковтун С. Історія Народного Руху України / С. Ковтун. — К.: Факт, 199. — С. 128–129
- Коментарі. — 2011. — № 4–5. — С. 4.
- Коментарі. — 2011. — №3. — 1 квітня.
- Леонов Д. А. Риннок фінансових послуг: парадигма євроінтеграції: монографія / Д. А. Леонов, С. В. Львовичкін, С. Г. Хоружий; за наук. ред. В. М. Федосова. — К.: УІРФР, 2008. — 848 с.
- Матеріали круглого столу, присвяченого 20-річчю створення НРУ за перебудову. 20 вересня 2009. — НАН України. Інститут історії. — К., — 2010.
- О. Шибко. Що об'єднає українців? / О. Шибко. // Персонал плюс, 2012, 11–17 січня. — С. 8.
- Овсянникова Оксана. Михайло Швайка — активний поборник кредитної грошової системи / Овсянникова Оксана // Економічний вісник Донбасу. — № 4 (14), 2008. — С. 206–215.
- Падалка С. С. Проблеми вітчизняної економіки та політичної практики НРУ. Народний Рух України: історія, ідеологія та політична еволюція (1989–2009): матеріали круглого столу, присвяченого 20-річчю створення НРУ за перебудову; (20 вересня 2009) / С. С. Падалка. — НАН України; Інститут історії. — К., 2010.
- Персонал Плюс, 2010, 26 грудня 2010 — 5 січня 2011 р.
- Розвиток банківської справи України. — Університет банківської справи України Національного банку України. — К., 2010.
- Світова фінансова криза та її вплив на країни з ринковими економіками: матеріали наукової конференції, 23 листопада 2008 р. — Інститут світової економіки НАНУ. — 2008 р.
- Тиждень український. — 2011. — №14. — С. 22.
- Три дні вересня вісімдесят дев'ятого: матеріали Установчого з'їзду Народного руху України за перебудову. — К.: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України, 2000.
- Україна Молода, 2011, 6 травня, С. 4
- Факти, — 2011, 16 березня.
- Фредеріх С. Мишкін. Економіка грошей банківської справи і фінансових ринків / Фредеріх С. Мишкін. — Київ: Основи, 1998.
- Хаггер Ніколас. Соединенные Штаты Америки. Тайна рождения. Документы и свидетельства орденна франкмасонов и пуритан Новой Англии в борьбе за Новый Свет. К 400-летию основания США / Николаас Хаггер. — М.: 2010. — С. VII.
- Цивілізаційні тенденції глобалізованого світового господарства: монографія / [Швайка М. А., Троненко В. І. та ін.]. — К.: КиМУ, 2011. — 452 с.
- Чорновіл В. М. Пульс української незалежності / В. М. Чорновіл. — К., 2000.
- Швайка М. А. Американський долар — головний винуватець (провокатор світової фінансової кризи) / М. А. Швайка. — Журнал Верховної Ради України «Віче». — № 1–2. — 2009.
- Швайка М. А. Банківська система України: проблеми становлення і удосконалення / М. А. Швайка. — К.: Видавництво Київського міжнародного університету, 2010. — 760 с.
- Швайка М. А. Важкою була дорога України до СОТ // Економічні проблеми членства України в СОТ: монографія / М. А. Швайка. — К.: КиМУ, 2010. — 218 с.

31. Швайка М. А. До питання про неефективну економічну політику Українського державного керівництва / М. А. Швайка // Сучасні питання економіки і права: збірник наукових праць. — К. : КиМУ, 2012. — Вип. 2. — С. 20–34.
32. Швайка М. А. До питання про шляхи подолання світової фінансової кризи / М. А. Швайка // Сучасні питання економіки і права : збірник наукових праць. — Випуск 1. — 2011.
33. Швайка М. А. До питання про шляхи подолання світової фінансової кризи, запровадження світової резервної валюти і організації для управління нею міжнародного банку / М. А. Швайка // Вісник економічної науки України. Науковий журнал. — №1 (9). — 2011.
34. Швайка М. А. До питання про шляхи подолання українських економічних реформ / М. А. Швайка // Вісник економічної науки України. — № 2 (20). — 2011.
35. Швайка М. А. Економічні атрибути незалежності України / М. А. Швайка. — К. : КиМУ, 2011. — 88 с.
36. Швайка М. А. За дедоларизацію всієї країни. Персонал плюс / М. А. Швайка. — 30 грудня 2009 — 5 січня 2010.
37. Швайка М. А. Запровадження світової резервної валюти як чинник посткризової стабілізації світових фінансів / М. А. Швайка // Актуальні проблеми економіки. — №8 (122). — 2011.
38. Швайка М. А. Лихварство банків і безпека країни / М. А. Швайка // Персонал плюс. — 4–10 листопада 2009.
39. Швайка М. А. Людство шукатиме нову концепцію грошей / М. А. Швайка // Персонал плюс. — 5–11 лютого 2009.
40. Швайка М. А. Напрями розвитку банківської системи України / М. А. Швайка // Економічний вісник Донбасу. — 2009. — № 3 (17).
41. Швайка М. А. Невдала економічна політика українського державного керівництва веде країну до катастрофи / М. А. Швайка // Європейські перспективи. — № 5. — 2012. — С. 173–195.
42. Швайка М. А. Неолібералізм, що з тріском провалився / М. А. Швайка // Журнал Верховної Ради України «Віче». — № 24. — 2011.
43. Швайка М. А. Передумови подолання світової фінансової кризи / М. А. Швайка // Економічний вісник Донбасу. — № 1 (15). — 2009.
44. Швайка М. А. Передумови світової фінансової кризи / М. А. Швайка // Банківська справа. — № 6 (90). — 2009.
45. Швайка М. А. Пограбування народу олігархами і корупціонерами під виглядом імітації так званих глибоких реформ — загроза незалежності України / М. А. Швайка // Європейські перспективи. — №4. — Ч. 1. — 2011.
46. Швайка М. А. Помилка обернулася безвихіддю / М. А. Швайка // Персонал плюс, — 28 вересня — 5 жовтня 2011 р.
47. Швайка М. А. Проблеми пошуків нової світової резервної валюти / М. А. Швайка // Європейські перспективи. — № 2. — Ч. 2. — 2011.
48. Швайка М. А. Провал українських економічних реформ, що скеровані на забезпечення інтересів Українських олігархів / М. А. Швайка // Громадсько-політичний науковий збірник, «Інтелігенція і влада. Серія: історія, 2011 № 22. Одеський національний політехнічний університет, Одеса, «Астропринт», 2011.
49. Швайка М. А. Роль Верховної Ради України XII (I) скликання у закладенні фундаменту національної грошової системи незалежної України / М. А. Швайка // Здобуття незалежності України 1991. Історія проголошення, документи, свідчення у двох томах. — Том 2 Житомир: «Руга», 2011. — С. 417–441.
50. Швайка М. А. Роль Народного Руху України у створенні національної грошової системи / М. А. Швайка // Народний Рух України: місце в історії та політиці: матеріали VII Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 20-річчю НРУ. — 28–29 травня 2009. — м. Одеса.
51. Швайка М. А. Світ на порозі створення нової валюти / М. А. Швайка. — Експрес, 19.01.2012.
52. Швайка М. А. Світова фінансова криза: причини подолання / М. А. Швайка // Журнал Верховної Ради України «Віче». — №6. — 2011.
53. Швайка М. А. Стан та шляхи реформування банківської системи України / М. А. Швайка // Економічний часопис XXI. — № 1–2. — 2010.
54. Швайка М. А. та ін. Економічні проблеми членства України в СОТ : монографія / М. А. Швайка. — К. — 2010 р.
55. Швайка М. А. У світі критично багато грошей / М. А. Швайка // Персонал плюс. — 27 травня — 2 червня 2010. — С. 7.
56. Швайка М. А. Україна на розпутьті. Пограбування народу як імітація так званих глибоких економічних реформ / М. А. Швайка. — Дзвін, 2012. — № 9 (815), вересень. — С. 90–93.
57. Швайка М. А. Фінансова криза по-українськи / М. А. Швайка. — Персонал плюс. — 29 квітня — 5 травня 2009.
58. Швайка М. А. Шляхи удосконалення банківської системи України / М. А. Швайка // Вісник економічної науки України. Науковий журнал. — № 1 (17). — 2010.
59. Шубин А. В. Великая депрессия и будущее России / М. А. Швайка. — М. : Яуза ЭКСМО, 2009.
60. Shvayka Mykhaylo A. The Credit Monetary system: Its Essence and peculiarities of its Functioning / Mykhaylo A. Shvayka. — Kyiv : Publishing of Kyiv International University, 2008
61. Shvayka Mykhaylo A. The issues of formation, development and functioning of credit-monetary system (its transformation from the crisis stimulator into provoker of world financial crisis) / Mykhaylo A. Shvayka. — Kyiv : Publishing of Kyiv International University, 2009.
62. Weekly UA. — 04. — 10.06.2009. — С. 17.